

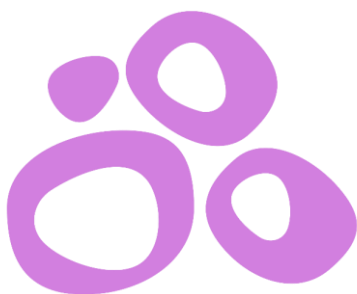

מדינת ישראל
משרד החינוך

עטופים באהבה

מענים חינוכיים (חברתיים, רגשיים ולימודיים)
למרכזי חינוך יחד

מלחמת חרבות ברזל

משרד החינוך

חשון, תשפ"ד

מדינת ישראל
משרד החינוך

נשות אנשי חינוך יקרים,

נשות ואנשי החינוך הם מעמודי התווך של החברה בעתות שגרה ולא כל שכן בעת הזו. מדינת ישראל נמצאת בשעה קשה ומתמודדת עם מציאות מורכבת. עם הקמת מרכזי הקליטה לקחנו על עצמנו משימה יקרת ערך שמטרתה לתת מענה חינוכי תומך ומשמעותי לילדים ולבני הנוער, בהתאמה לגילים השונים. הילדים ובני הנוער חווים חוויות מורכבות ואנו שם בשבילם. במרחבים החינוכיים נעניק להם מענה חברתי, רגשי ולימודי. יחד עמם ועם משפחתם ניצור יציבות וסדר יום, נכוון אותם לפעילות ולעשייה ונאפשר להם, בעדינות וברגישות, להיזכר בכוחותיהם ובתקווה שבליבם. כצוות חינוכי, התפקיד שלכם בהבראתם של הילדים שנותקו מבתיהם ומסביבתם הטבעית הינו תפקיד מרכזי וחשוב, ולכל התערבות חינוכית ונוכחת שתעשו תהיה תרומה חשובה להתאוששות הילדים ולהתמודדותם. להתמודדות עם אירועי משבר ולחץ עומדים לרשותכם עקרונות מתוך "מודל מעשה" להגשת עזרה ראשונה נפשית" מבית היוצר של ד"ר משה פרחי:

1. היו לצד תלמידים, הביעו מחויבות ותארו את היותכם נוכחים לצדם.
2. עודדו אותם לנקוט בפעולות ועשייה שיגרמו להם לתפקד ולחשוב.
3. עזרו להם לצאת מההצפה הרגשית בעזרת שאילת שאלות מידע פשוטות ושכלתניות
4. סכמו איתם בקצרה את רצף האירועים והדגישו שכעת הם מוגנים ושאתם כאן לצדם

כל אחד ואחת מכם הינו קרן אור עבור הילדים מכל שכבות הגיל ומכל האוכלוסיות במרכזי הקליטה. היו ברוכים בעשייתכם.

יחד ננצח!

שלכם ובשבילכם,
אינה זלצמן
סמנכ"לית בכירה ומנהלת המינהל הפדגוגי, משרד
החינוך

מדינת ישראל
משרד החינוך

תוכן עניינים

4

פתיח

6

שירות פסיכולוגי ייעוצי (שפ"י) - דגשים

11

מודלים פדגוגיים ועקרונות מנחים

12

• מטרת המרכז החינוכי

13

• שישה עקרונות פדגוגיים מחזקי חוסן

16

• מודלים תפעוליים לעבודה במרכז החינוכי

17

• ארגון הלמידה והלומדים באופן גמיש ומותאם צורך – גמישות לצד יציבות

19

מענים לפי שלבי גיל

20

• החינוך לגיל הרך

23

• החינוך היסודי

25

• החינוך העל יסודי

27

• חינוך טכנולוגי

28

• חינוך מיוחד

32

• אוכלוסיות מיוחדות

37

עקרונות חברתיים – לאומיים ומענים חברתיים-קהילתיים
(מינהל חברה ונוער)

46

חומרים ממרכזי הפסג"ה

49

נספחים

פתיח

- בימים אלה אנו **מתמודדים עם מצב בטחוני מורכב**, שמשפיע על כלל מדינת ישראל ועל מוסדות החינוך בפרט. בעקבות האירועים הקשים פונו משפחות רבות למרכזי הקליטה של פיקוד העורף ברחבי הארץ.
- כדי לתמוך בילדים ובבני הנוער המפונים, הקמנו **מערכת חינוכית ייחודית, המותאמת לצורכיהם הרגשיים והחברתיים**.
- חשוב לזכור כל העת שחלק מהילדים ובני הנוער יגיעו למפגש החינוכי-חברתי מתוך חוויית כאב וחסר; אובדן של אנשים שמוכרים להם מהכיתה ומהמוסד החינוכי, כמו גם דאגה לגורל נעדרים וחטופים, נוסף על מרחק מהבית הפיזי או מאובדנו. **ההזמנה ליצירת "מבנה חברתי חינוכי חלופי" עלולה להציף בהם קושי או התנגדות שחשוב יהיה להכיל ולתת להם מקום**.
- **אנו מודעים להבדלים בין המרכזים השונים**: בגודל האוכלוסייה, במגוון הגילים, בצורכי הלומדים ומאפייניהם, במצב הרגשי של הקהילות ושל התלמידים בפרט וביכולות של הקהילה הקולטת.
- **חוברת זו, שתתעדכן בשוטף על פי הצרכים מהשטח, תוכל לסייע לכם, צוותי החינוך לארגן ולדייק את המענים הפדגוגיים במרחבים החינוכיים המוקמים**.

אנחנו כאן בשבילכם לאורך כל הדרך

הבהרה

צוותים יקרים,

חוברת זו הופקה בימים של "מלחמת חרבות ברזל", על מנת לאפשר התחלה של רציפות תפקודית וחברתית.

מומלץ להתאים את הפעילות ברגישות ובהתאם למאפייני הקבוצה והזמן, ולהפעיל שיקול דעת מתוך היכרותכם את הילדים והאירועים עמם הם מתמודדים.

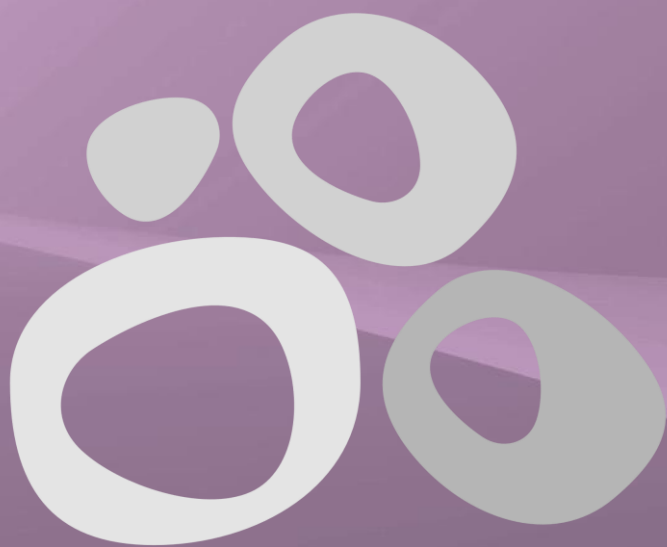
במידה שתתקלו בתכנים שפחות רגישים לעת הזו, אנא הימנעו מלהשתמש בהם ועדכנו אותנו כדי שנמחק אותם.

מדינת ישראל
משרד החינוך

השירות הפסיכולוגי ייעוצי (שפ"י) - דגשים

מדינת ישראל
משרד החינוך

1/4

מענה רגשי - השירות הפסיכולוגי ייעוצי

לכל הצוות במרכז החינוכי

תודה.

תודה על שנרתמתם להיות שגרירי היציבות והתפקוד עבור ילדי מרכזי הקליטה. תודה על שאתם משמשים עבור התלמידים מקום מוגן של נחמה שבו תלוו אותם, תעטפו אותם ותרעיפו עליהם חום אנושי ותקווה. בעזרתכם יזכו הילדים ובני הנוער להחזיר לעצמם תחושה של רציפות תפקודית, לשוב ולבצע משימות שמוכרות להם מהבית ומשגרת היום יום החינוכית והחברתית. המפגשים הקבועים, קבוצת בני הגיל והנוכחות של אנשי מקצוע זמינים, קשובים ואכפתיים, יעניקו לתלמידים חוויה שרואים אותם, שדואגים לצורכיהם ושהם מוגנים ומוקפים בתמיכה.

בעבודה החינוכית עם הילדים ובני הנוער נשאף לחזק אותם על פי ארבעה עקרונות התערבות:

1. חיבור לחוויות שלהם ומתן תוקף למה שהם מרגישים
2. חיבור למשאבי ההתמודדות שלהם ולמה שעוזר להם
3. חיבור הילדים להיותם אתנו כאן ועכשיו במקום מוגן
4. הפניה לתפקוד, לפעילות ולעשייה וחיבור לתקווה

במפגשים נשאל את התלמידים לשלומם **כעת** ומה עוזר להם להתמודד, ונשאף שקבוצת הלמידה תהיה מרחב מוגן שבו התלמידים יוכלו להתבטא ולשתף. כמו כן נזכור שיש ילדים שיתקשו או שימנעו בשלב זה מלשתף במילים באשר על ליבם, יש לכבד זאת ולאפשר להם להתבטא בדרכים חלופיות.

אנא זכרו, אינכם לבד! בכל אחד ממרכזי הקליטה פועל מרכז טיפולי ובו פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ואנשי בריאות הנפש בהם תוכלו להיוועץ במידת הצורך.

מדינת ישראל
משרד החינוך

מענה רגשי - השירות הפסיכולוגי ייעוצי

במהלך שיח עם התלמידים, מומלץ לפעול על פי השלבים הבאים:

• נקשיב ברגישות לדברי התלמידים

• אם תלמיד ישתף במליאה באירוע שחווה, **נעזור לו להבנות את ההתרששות לכדי רצף כרונולוגי** (התחלה – אמצע – סוף) **ולהבחין בין עובדות, רגשות ומחשבות**. נדגיש שהאירוע הסתיים.

• **נדגיש שהאירוע הסתיים** ושכעת אנחנו נמצאים **במקום מוגן** בו דואגים לו ושומרים עליו.

• **נחבר אותו למה שהוא מרגיש כאן ועכשיו ולכוחות ההתמודדות שלו**: "אני שומעת שאתה מפחד/ עצוב/ כועס, זה טבעי להרגיש ככה ואני מבינה אותך. בוא נראה יחד מה עזר או עוזר לך להתמודד ומה יעזור לך עכשיו?"

• **נהיה ערניים**, ובמצבים בהם תלמיד יתאר לפרטי פרטים אירוע קשה שחווה, נעצור אותו בעדינות ונאמר לו: "אני שומעת שיש לך דברים חשובים לשתף. אני רוצה להקשיב לך ולשמוע אותך בפרטיות. בהמשך היום נפגש שנינו, אתה תספר לי ואני אקשיב לך". ואז - חשוב למצוא בהקדם את הזמן להיפגש עם אותו תלמיד בליווי גורם טיפולי או בהכוונתו.

נזמן לתלמידים **סדר יום שיכלול פעילויות חינוכיות ולימודיות בדגש על הפגה, חוויה, תפקוד, עשייה וחיברות**, ומתוכן נעבוד על החיבור לכוחות; נעזור לתלמידים להיזכר בכוחות שלהם ולזהות כוחות חדשים. **נוכל לזהות את סגנונות ההתמודדות השונים בעזרת מודל "גשר מאח"ד"** של פרופסור מולי להד שמתאר שישה ערוצי התמודדות: גוף, שכל, רגש, מערך אמונות, חברה, דמיון.

אנו מודעים לגודל המשימה ויודעים שכחלק מהנוכחות שלכם ומתוך הקשר החינוכי תחשפו לסיפורים קשים.

שימו לב לרווחה הנפשית שלכם ומדי יום שתפו את גורמי התמיכה והסיוע.

האמינו בעצמכם שאתם האנשים הנכונים למשימה רגישה זו, ושכל תשומה שלכם היא משמעותית ותורמת לתלמידים בהתמודדותם.

מדינת ישראל
משרד החינוך

3/4

מה ננסה להשיג בעבודה החינוכית עם התלמידים

עידוד לתפקוד

עידוד לעשייה ולביצוע
משימות יצירה, משחקי
חשיבה וחידות שיספקו
חוויית הצלחה

זמן לעצמי עם עצמי

זמן ומרחב לפעילויות בדגש על עבודה עצמית בתנאים
מוגנים ובפרטיות: יצירה, קשיבות, האזנה למוזיקה,
כתיבת יומן, כתיבת מכתבים, ספורט, חיבור
לתחביבים, תחומי עניין וכישרונות

תחושת שייכות

עיצוב המקום באופן מזמין
שיהיה מסודר מראש עם
מקומות ישיבה כמספר
הילדים, באם ניתן להכין בו
מדף או תיקייה אישיים

עידוד לתנועה ולחיוניות

ביצוע משימות שדורשות
פעילות גופנית, תנועה,
תזוזה במרחב, מאמץ

יצירת תחושת רציפות

הקפדה על
סדירויות, יצירת סדר
יום מובנה, עקבי
ומותאם

תחושה שאני מובן

מתן תוקף לחוויות שהתלמידים
מעלים, הצגתן כטבעיות למצב
והעברת מסר של קבלה והבנה
(הימנעות משיפוטיות)

זיהוי סגנונות התמודדות אישי

שיקוף סגנון הפעולות שמבצעים הילדים
ומגוון הפעולות שהם נוקטים כחוזקה, כמקור
כח וכסגנון התמודדות (גש"ר מאח"ד)

החזרת תחושת שליטה

מתן אפשרויות להתלבטות ולבחירה של משימות לימודיות ומשימות שאינן לימודיות,
כמו הצעת יוזמות לפעולות של עזרה במשפחה/קהילה, מתן הזדמנויות לעיצוב הסביבה

תקווה ונחמה

יצירת אווירה עוטפת,
אכפתית, חמה, שתאפשר
להחזיר בהדרגה תחושת
ביטחון ותקווה

החיבור לקהילה

נקיטת פעולות של
מעורבות וערכות
הדדית בקהילה

יצירת אווירה של "יחד"

בניית הקבוצה, משחקים
חברתיים, טקסים חברתיים,
פעילויות קבועות

מודלים להתמודדות ושיח

גשר מאח"ד (קישור)

גלוית מעש"ה – הגיל הרך (קישור)

גלוית מעש"ה – תלמידי בית הספר (קישור)

מערכי פעילות

בתוך הקישורים המופיעים בחלק זה, ישנם חומרים בהתאמה גם לחברה
החרדית וגם לחינוך הממלכתי-דתי

מאגרי כ"ח
לתלמידי בתי
הספר העל
יסודיים (קישור)

מענים
חדשים
במאגר

מאגרי כ"ח
לתלמידי בתי
הספר היסודיים
(קישור)

מענים
חדשים
במאגר

מאגרי כ"ח
לגיל הרך
(קישור)

מענים
חדשים
במאגר

ערכת משחקים
(קישור)

חדש

רגע של רוגע
(קישור)

חדש

חוברת עבודה: יש בי כ"ח
(קישור)

חדש

תכניות התערבות

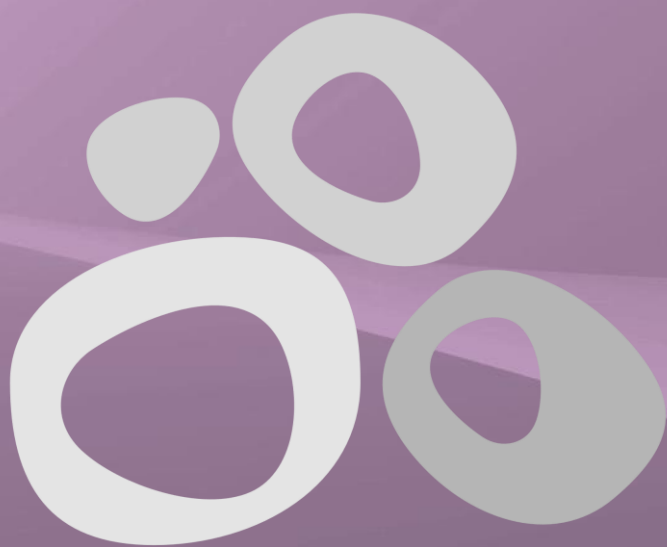
התערבות חיבוקי
(קישור)

מדינת ישראל
משרד החינוך

מודלים פדגוגיים ועקרונות מנחים

מדינת ישראל
משרד החינוך

מטרות המערך החינוכי

1. לספק **רציפות תפקודית**, באמצעות מסגרת בטוחה של שגרה קבועה, ככל הניתן, מבוססת סדר יום.
2. לספק **מרחב מוגן** שיאפשר לילדים רציפות חברתית ומענים רגשיים להגברת תחושת השייכות והביטחון.
3. להעניק **מענה לימודי לתלמידים**, בהתאם לצורכיהם ולמנעד הגילי.
4. להעניק להורים **זמן ופניות** לנדרש מהם לנוכח המצב.

חשוב לשים דגש על השבת תחושת שליטה וחיזוק מסוגלות:

1. **נאפשר לתלמידים בחירה מבין פעילויות או תכנים, ונשלבם במשימות מחיי היום-יום, כגון ארגון המרחב, סיוע בהגשת ארוחות הביניים, עזרה זה לזה - עשייה מייצרת משמעות.**
2. **נזמן לתלמידים חוויות הצלחה** בעזרת פעילויות לימודיות, חברתיות, יצירתיות שמוכרות להם, "פשוטות" לביצוע מבחינתם ונעימות להם.

מדינת ישראל
משרד החינוך

1/3

שישה עקרונות פדגוגיים מחזקי חוסן

רציפויות:

התלמידים חווים חוויה של נתק מרצף שגרת החיים. תכנית הלמידה תזכיר להם שהחיים ממשיכים ושהסדר הטבעי נשמר, למרות האבל והאובדן. בעזרת סדר היום הלימודי התלמידים יוכלו לחזור לתפקוד ומתוך כך להשיב לעצמם מידה של שליטה וביטחון.

דוגמאות לפעולות יישומיות:

- מומלץ להבנות סביבה לימודית וסדר יום לימודי שדומים למערכת החינוכית בימי שגרה.
- מומלץ לשאול כל תלמיד בשיחה אישית מה ירצה שְנִשְׁמַר או נמשיך ממה שהיה נהוג בכיתה, ולעצב בהתאם את סדר היום והפעילויות במהלך היום.
- תלמידים שהיו בתהליך טיפולי כלשהו, חשוב להמשיך ככל האפשר ברצף הטיפול ולהיוועץ בגורמים טיפוליים המכירים או עובדים איתם.

פיתוח תודעה של מסוגלות וצמיחה:

אנו מבקשים לחזק את ההכרה של התלמידים שלצד הקשיים שהם חווים ושאננם תלויים בהם, יש להם יכולת להתמודד עם הקשיים באמצעות הכוחות והחוזקות שלהם ושבָּהֶם.

דוגמאות לפעולות יישומיות

- מומלץ לשאול את התלמידים מה הם אוהבים לעשות וללמוד, במה הם חזקים, ולבנות בהתאם מערכת אישית שבה התלמידים חווים חוויה של העצמה וחוזק.
- כדאי לאפשר לתלמידים ללמד זה את זה, לחנוך תלמידים צעירים, לארגן פעילויות משחקיות וחברתיות וכדומה.
- חשוב לשקף לתלמידים שוב ושוב את החוזקות, היכולות וההצלחות שלהם היום.

מדינת ישראל
משרד החינוך

2/3

שישה עקרונות פדגוגים מחזקי חוסן

שייכות:

תחושת שייכות ויחסים משמעותיים מסייעים בהתמודדות בזמן משבר. חלק מהתלמידים נותקו מהקהילה שלהם ואצל חלקם אף המרקם המשפחתי והחברתי נפגע. מתוך כך חשוב לחזק אצלם את תחושת השייכות לקבוצת השווים, לחבריהם ממקום מגוריהם ולמשפחתם.

דוגמאות לפעולות יישומיות

- שותפות ומעורבות התלמידים בארגון הפעילויות הלימודיות, בעיצוב סביבת הלמידה שלהם ובתכנון פעילויות הפגה.
- מומלץ לשלב הרכבי למידה בתוך מעגלי שייכות המקנים ביטחון לתלמידים (למידה בתא משפחתי, קבוצת חברים).
- מומלץ להרבות בלמידה שיתופית, במשחקים חברתיים, בפעילויות קבוצתיות.

בחירה:

- למרכיב הבחירה חשיבות מכרעת בהחזרת תחושת השליטה שהתערערה לנוכח השבר.
- מומלץ לשלב בסדר היום מרחבים בהם יש לכל אחד יכולת לבחור עם מי ילמד, מה ילמד, איך ילמד ואולי אף מתי.
- לאפשר בכל זמן נתון בחירה במרחב מרגיע כגון פינת אמנות, פינת האזנה למוזיקה – מומלץ להחליט עם התלמידים מה יהיו המרחבים הקבועים ואף לעצב אותם יחד.

מדינת ישראל
משרד החינוך

3/3

שישה עקרונות פדגוגים מחזקי חוסן

תקווה:

תקווה ואופטימיות מחזקות חוסן בשעת משבר, מאפשרות לאדם להרחיב את נקודת המבט שלו ולנוע קדימה. מומלץ לבחור פעילויות שמשקפות הלך רוח זה (לצד מתן לגיטימציה למגוון הרגשות והתחושות).

דוגמאות לפעולות יישומיות

- מומלץ לזמן פעילויות שעוסקות בתקווה, במחשבות חיוביות ובזיהוי הדברים שמעניקים לתלמידים תחושת הנאה ותחושת משמעות כאן ועכשיו.
- מומלץ להזמין את התלמידים לזהות משהו קטן ששימח אותם היום או בימים האחרונים. מומלץ לשלב פעילויות שמזמנות שימוש בדמיון ובהומור.

משמעות:

כל אדם זקוק לתחושת משמעות. התלמידים שנעקרו מבתיהם-זקוקים למשמעות כעוגן. יש לאפשר לתלמידים מגוון דרכים להשפיע על המציאות ולהשאיר גם במציאות זו.

דוגמאות לפעולות יישומיות:

- זימון פעילויות שמאפשרות יוזמה, ביטוי אישי ויצירת תוצרים בעלי נוכחות פיזית
- שילוב פעולות יצירה
- עשייה למען האחר – התנדבויות, חונכות לתלמידים אחרים, סיוע במשפחה ובקהילה ועוד.

מודלים תפעוליים לעבודה במרכז החינוכי

מערכי החינוך במרכזי המפונים נמצאים בשלבי הבנייה, ברור שיש שונות רבה בין המערכים וכפי הנראה חלק ישנו את המודל בהתחשב במציאות המשתנה. מוצעים כאן מספר מודלים שעשויים לסייע בהבניית המערך.

1. מודל קלאסי – למידת בוקר בין 8:00 ל- 13:00, הכוללת מענים רגשיים ו/או טיפוליים, חברתיים ולימודיים.

2. מודל משולב – למידה בבתי ספר באזור מרכז המפונים בשעות הבוקר, מענים רגשיים ו/או טיפוליים, חברתיים ולימודיים יינתנו אחר הצהריים.

3. מודל גמיש – תכנון יומי משתנה, מבוסס ניטור מתמיד, המשלב פעילויות לחיזוק החוסן הרגשי, פעילויות חברתיות ופעילויות לימודיות.

4. מודל למידה מרחוק - מתן מענים דיגיטליים מותאמים ללמידה עצמית. מודל זה יכול להיות משולב במודלים האחרים או כמודל בפני עצמו.

המודלים ניתנים ליישום במבנים ארגוניים שונים - מבנה כיתתי / משפחתי / קהילתי / קבוצתי (דו-גילי או רב-גילי).

- בשיקולי בחירת המודל יש לקחת בחשבון את הרכב התלמידים, הגילים, הצרכים המיוחדים ורמות התפקוד. ייתכן שיהיה צורך ליצור קבוצות קטנות יותר לשילוב תלמידים עם מוגבלויות, בהלימה לרמת התפקוד ובהיוועצות עם גורמי המקצוע בקהילה.

מדינת ישראל
משרד החינוך

יחד ננצח!

ארגון הלמידה והלומדים באופן גמיש ומותאם צורך – גמישות לצד יציבות

שישה ממדים לארגון הלמידה במרחב החינוכי - בכל מרחב חינוכי בהתאם לזמן ולהקשר, יתקיים מהלך של בחירה מודעת מתוך אפשרויות שונות למבנה הלמידה המתאים.

לצד הגמישות מומלץ למסד מבנים קבועים ליצירת רציפות ושייכות מיטביים עבור הלומדים והלומדות.

העבודה במרכז החינוכי מחייבת גמישות והתנסות ביציאה ממסגרות מקובלות של זמן, סביבה, תכנים וארגון הלומדים.

*פירוט בדף הבא

ארגון הלמידה והלומדים באופן גמיש ומותאם צורך

ארגון הלומדים – רב גילי, דו גילי, חד גילי, קבוצתי, משפחתי אישי. מומלץ שבתוך הגמישות תהיה קבוצה קבועה ממנה יוצאים ואליה חוזרים.

ארגון הזמן – יחידות זמן גמישות, יום רציף, יום מפוצל, בצד הגמישות חשוב שיתוף בסדר יום המכיל סדירות קבועה ככל הניתן, להחזרת תחושת סדר ושליטה. לדוגמה: מפגש בוקר קבוע.

סביבת למידה – בהתאם לאופי המבנה והמתקנים של המרכז או המוסדות המארחים ניתן לייצר סביבות פנים וחוץ, סביבות שהלומדים שותפים בעיצובן, סביבות המאפשרות פעילויות בעלות אופי שונה ללומדים השונים. בצד הגמישות מומלץ לייצר מרחבי רוגע קבועים של יצירה, האזנה למוסיקה ועוד. [מגוון רחב של](#)

[רעיונות](#)

אופן הלמידה – פיזי, מרחוק, משולב (היברידי), למידה עצמאית, קבוצתית, פרונטלית. מומלץ שלא לאתגר את התלמידים באופני למידה שאינם מורגלים בהם, שיוצרים תסכול או התגייסות מורכבת.

ארגון הלמידה – מיקוד במענים רגשיים וחברתיים. שילוב בין תכנים ייחודיים המותאמים לפניות התלמידים ולבחירותיהם. [דוגמאות לסדר יום מומלץ](#)

סוגי התכנים – שילוב של הפגה, העשרה ותכנים לימודיים מגוונים. בכל תחום תוכן חשוב להתייחס להיבטים רגשיים-חברתיים, ליצירת חוויות הצלחה, לבחירת תכנים מותאמים להקשר וכן חשיבות רבה לשילוב אומנויות וחינוך גופני.

[מענים לצוותים](#)
[החינוכיים](#)

[מענים לשותפות](#)
[חינוכית עם הורים](#)

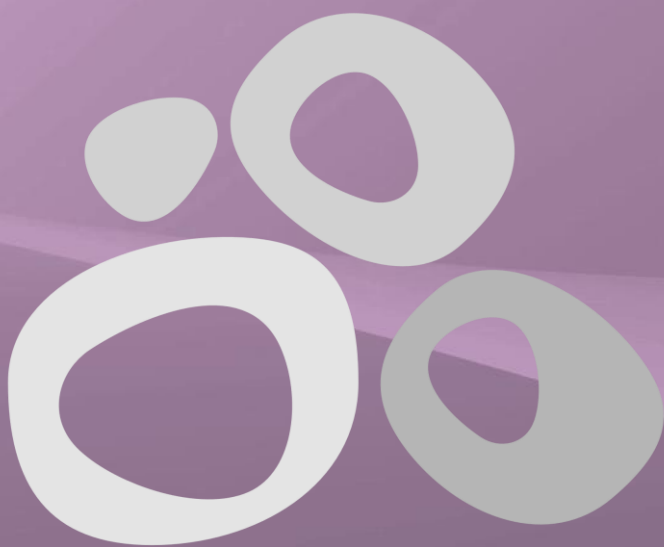
[מענים לשלומות צוות](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך

מענים לפי שלבי גיל

מדינת ישראל
משרד החינוך

1/3

החינוך לגיל הרך | מבוא

פרק זה עוסק בהיבטים רגשיים פדגוגיים הנוגעים לפעוטות ולילדים בגיל הרך ומתאר כלים לקידום וטיפול היבטים רגשיים, מוטוריים, חברתיים ושכליים.

פעוטות וילדים הם בעלי מאפיינים ייחודיים. בתקופה זו של חייהם הם נסמכים על המבוגרים המשמעותיים אשר מתווכים להם את המציאות, מקנים להם תחושת ביטחון ומשפיעים על חווייתם הרגשית. במצב החירום הנוכחי ולאור החוויות הקשות שחוו הילדים, המבוגרים נדרשים לכך ביתר שאת.

לנוכח המציאות המשתנה תתכן נסיגה טבעית באבני דרך התפתחותיות שהושגו זה מכבר וחשוב לסייע להורים להכיל את התופעות ההתפתחותיות אך גם לעקוב אחריהן.

במצבי חירום ואי-ודאות חשוב מאוד ליצור רציפות, מתוך ההבנה שהפעוטות והילדים אינם נמצאים בסביבה הטבעית שלהם. יצירת מבנים קבועים (מקום, צוות, סדר יום) ושגרה רגועה ככל האפשר, יקנו להם יציבות ותחושת ביטחון.

פעוטות וילדים מעבדים את המציאות דרך התנסות וחוויה, באמצעות הגוף והחושים, ולכן הפעילויות המוצעות הן בעלות אופי הפגתי ומשלכות משחק, יצירה ותנועה.

מדינת ישראל
משרד החינוך

2/3

החינוך לגיל הרך

דגשים לעשייה חינוכית בזמן חירום

- ✓ חיזוק הקהילתיות - לשם חיזוק תחושת השייכות כגורם חוסן משמעותי.
- ✓ יצירת שגרה - לשם חיזוק היציבות ותחושת הביטחון.
- ✓ יצירת מרחב נעים ועוטף - לשם הקניית ביטחון ורוגע.
- ✓ פעילויות קצרות - ליצירת הפגה וחיבור בין-אישי.
- ✓ הקשבה לצורכי הפעוטות והילדים והיוועצות וחשיבה משותפת עם הורים וגורמי מקצוע זמינים - לשם התאמת המענים והפעילויות.
- ✓ חיזוק הקהילתיות - לשם חיזוק תחושת השייכות כגורם חוסן משמעותי.

עקרונות רוחב בעשייה החינוכית בגיל הרך

- ✓ התאמת הפעילות החינוכית ליכולת ההשתתפות והתפקוד.
- ✓ קידום עצמאות תפקודית, אפשרור בחירה, השתתפות ופעלנות.
- ✓ עידוד אינטראקציות חברתיות
- ✓ התאמת הסביבה החינוכית לקבוצת הגיל וארגון סביבה המאפשרת התנסות רב חושית, חווייתית ובטוחה, לצד מרחבי רגיעה ומנוחה.
- ✓ שימוש במרחבים טבעיים ככל שניתן, בסביבה חינוכית שמשרה רוגע והנאה מהיופי שבסביבה הטבעית. זימון חומרים מן הטבע לפעילות/ משחק במרחבים השונים.

מדינת ישראל
משרד החינוך

החינוך לגיל הרך

יצירת מבנים גמישים
שמאפשרים לערב
ולשתף את בני
המשפחה בסדר היום
החינוכי

דגשים לעבודה עם תינוקות ופעוטות (לידה עד 3)

- ✓ יצירת מרחב נעים ועוטף – לשם הקניית ביטחון ורוגע.
- ✓ ליווי הפעילות והפעולות במלל ובטון דיבור נעים.
- ✓ ליווי הפעילות המשותפת בקרבה ומגע פיזי מותאם, חם ואוהב.
- ✓ שמירה והשגחה על התינוקות והפעוטות לאורך כל היום.
- ✓ שמירת קשר עין עם התינוק/פעוט לאורך הפעילות ומיקוד תשומת הלב שלו לגירוי.
- ✓ הקשבה לרצונות התינוק או הפעוט והעדפותיו על פי תגובותיו והתאמת הפעילות לכך.
- ✓ עידוד הפעוטות לעצמאות לשם חיזוק תחושת מסוגלות.
- ✓ עידוד הפעוטות להבעה בדרכים שונות באופן מילולי ובלתי מילולי.

דגשים לעבודה עם ילדים (3-6)

- ✓ יצירת מרחב רגוע, נעים ועוטף – לשם הקניית ביטחון.
- ✓ שימוש בטון דיבור נעים המשרה רוגע.
- ✓ הענות ליוזמות של ילדים, המחזקות תחושת יכולת ושליטה בבחירות ובהחלטות של עצמם.
- ✓ חיזוק הילדים על דברים יומיומיים, על עצם ההגעה לפעילות, עזרה לחבר ועוד.
- ✓ הצעת מגוון רחב של פעילויות שיתאימו להעדפות האישיות השונות של הילדים.
- ✓ מתן אחריות ותפקידים לילדי הקבוצה לשם חיזוק תחושת המסוגלות והשייכות לקבוצה.
- ✓ שיתוף הילדים ועידוד הפעלנות והאחריות לקבוצה.

אוגדן לגיל הרך

תכניות ומענים חינוכיים מותאמים - חמ"ד

מדינת ישראל
משרד החינוך

1/2

החינוך היסודי | מבוא

פרק זה עוסק בהיבטים רגשיים פדגוגיים הנוגעים לתלמידי החינוך היסודי.

מה בפרק

בפרק זה נציג עקרונות, כלים ואתרים שונים, העומדים לרשות צוותי החינוך במרכזים החינוכיים, לקידום היבטים אלו, ולפעילויות המאפשרות פתיחה וסגירת יום הלימודים, לצד הפוגות מגוונות במהלך הלמידה. בנוסף, מוצגים כלים לאיש החינוך לניהול קבוצת הלמידה – עקרונות לתהליכי הוראה-למידה בקבוצות קטנות.

עוד במסמך, פרקטיקות, לעידוד המוטיבציה למעורבות והשתתפות בלמידה וקידום הפעלנות האישית והקבוצתית, לצד הסרת חסמים לתלמידים שוני צרכים.

מאפייני שכבת הגיל

תלמידים הלומדים בחטיבת הגיל – יסודי הם בעלי מאפיינים ייחודיים. בתקופה זו של חייהם הם מגבשים את שליטתם במיומנויות היסוד ובמיומנויות חברתיות.

הבנת ההשלכות של תקופת החירום

תלמידים אלו חוו, כמו יתר בני משפחתם, חוויות קשות שטלטלו את עולמם מן היסוד וללא הכר. חלקם צעירים מכדי להבין את ההקשר המלא, וחלקם מתקשים להביע את תחושותיהם וזקוקים לסיוע בתהליכי העיבוד, באופן התואם את גילם ואת מצבם האישי - רגשי.

המעבר למרכזי הקליטה ושיבוש השגרה מתווספים להתמודדויות, שחוו בתקופת הקורונה. ישנם תלמידים שרוב שנות לימודיהם אופיינו בהעדר רציפות וקביעות. תלמידי החינוך היסודי צברו פערים רבים, אשר משפיעים על יכולותיהם לגבש באופן מלא מיומנויות למידה, ולעיתים אף מיומנויות חברתיות.

מדינת ישראל
משרד החינוך

2/2

החינוך היסודי | מבוא

כל התלמידים נעקרו מבתיהם, אך חלקם המשמעותי גם נעקר מחברת הילדים ומהמרקם החברתי אליו הם רגילים. והם נזקקים לסיוע, תמיכה וליווי, הן בהתמודדות עם המצב הטרגי שנכפה עליהם באחת והן בהתאקלמות והבניה מחודשת של מציאות חייהם.

חשיבות המענה לצרכים הייחודיים

כל כיתה וכל קבוצה היא הטרוגנית, אך במרכזי הקליטה ההתבוננות על ההטרוגניות צריכה להיות מנקודות מבט נוספות. ותפיסת "הילד השלם" היא התפיסה שתעמוד בבסיס כל תכנית והחלטה. התלמיד הוא לא רק ילד מפונה אלא עולם ומלואו, המכיל תמהיל ייחודי של מאפיינים: יכולות, קשיים, עולם משפחתי ותרבותי, תחומי עניין, ניסיון חיים ועוד. כל התלמידים במרכזי הקליטה הם תלמידים עם צרכים מיוחדים כתוצאה מהסיטואציה הנוכחית, אך חלק מהם תלמידים עם זכאות לשירותי חינוך מיוחדים, אשר יש לתת תשומת לב מיוחדת לצרכיהם ולייצר מנגנונים שיבטיחו את ההמשכיות בטיפול ובמענים.

בחרנו לחדש ולהציג את מארז הכלים של החינוך היסודי כאוגדן. לשינוי זה שתי מטרות מרכזיות

א. לייצר "סיפור שלם" ולהציג, לצד הפרקטיקות וחומרי הלמידה, גם רציונל, עקרונות ודגשים העומדים בבסיס העבודה.

ב. לאפשר לנו גמישות ביצירת שינויים, ככל שמתפתחים חומרים וכלים חדשים האוגדן בנוי באופן ידידותי, ומציג "דף נחיתה" ממנו ניתן לבחור את התחום בו מבקשים לעיין בהזדמנות זו נודה לכם על העבודה המסורה שלכם, ברוכים תהיו.

חדש

אוגדן החינוך היסודי

מדינת ישראל
משרד החינוך

1/2

החינוך העל-יסודי | מבוא

בעת משבר הפניות ללמידה תלויה בשלומות (well being) הבסיסית ובפניות הרגשית של הנערים והנערות. לכן, בחזרה לשגרת למידה בחירום, חשוב לחזור באופן הדרגתי לשגרות, ולשלב היבטים אישיים-רגשיים, התנסויות חברתיות, למידה ופעילויות העשרה. כל זאת בתוך שגרות מובנות – המייצרות יציבות ומאפשרות בנייה מחודשת של חוסן.

תלמידי העל-יסודי המתבגרים עוברים שינויים משמעותיים בחייהם בהיבטים פיזיולוגיים, קוגניטיביים, חברתיים ורגשיים. על אחת כמה וכמה בני הנוער שהגיעו למרכזי הקליטה ונתקלו במראות ובאירועים קשים ומטלטלים. נערים ונערות אלו, שנאלצו להתבגר ביום אחד, יהיו זקוקים לסיוע הן בהתמודדות עם הטראומות שעברו והן עם בניית חוסן חברתי אליו הם משוועים. אלו בני נוער שנעקרו לא רק מהסביבה הפיזית המוכרת, אלא גם מהסביבה הקהילתית והמעגלים החברתיים אליהם השתייכו.

כל תלמיד ותלמידה הם עולם ומלואו. כל אחת ואחד מהם מכיל תמהיל ייחודי של מאפיינים, יכולות, תחומי עניין, ניסיון חיים, מצב רגשי ומשפחתי ועוד. כאשר אנו ניגשים למשימתנו החינוכית חשוב לשמור על גמישות רבה ולבחור את הפעילות יחד עם הנערה והנער, ומתוך הקשבה עמוקה לרצונות ולצרכים שלהם. בקרב בני-נוער ניתן וכדאי לייצר שגרות מרובות בחירה, אך בתוך רצף מובנה, כאשר התוכן החינוכי יקבע לפי העדפת התלמידה וגם על-פי המומחיות של אנשי החינוך הזמינים בפועל לתת מענה.

לפניכם לקט תכנים ומענים חינוכיים שמיועדים לחטיבת הביניים והחטיבה עליונה, תתכן למידה רב-גילית ולכן התכנים מובאים ללא הפרדה בין שכבות הגיל. בשלב ראשון יש דגש על היבטים ותכנים שמגיבים למצב "כאן ועכשיו". בהמשך, יונגשו תכנים מגוונים רבים נוספים במסמך מתעדכן שיעמוד לרשותכם. סדר יום לדוגמה זמין לרשותכם בפרק ארגון הלמידה והלומדים בחוברת זו.

מדינת ישראל
משרד החינוך

החינוך העל יסודי | תכנים ומענים חינוכיים

תכנים ומענים חינוכיים

מענים דיגיטליים

מגוון מענים דיגיטליים
ללמידה ותגבורים
בהתאמה לשעת חירום

נפתחה ההרשמה לתוכנית
בגרופ תשפ"ד, לפירוט:

בגרופ בעברית
בגרופ באנגלית
בגרופ בערבית

חדש

למידה בשגרת חירום -
וובינרים למורים

סדרת וובינרים ממוקדים
במגוון נושאים - עבור מורים

חדש

מקוונים בשבילך

שיעורים טכנו-פדגוגיים
לצוותי הוראה

לימודי - תחומי הדעת

למידה בזמן חירום בדגש
על התמודדות בזמן
מלחמה

המזכירות הפדגוגית

למידה דיגיטלית בחירום -
אגף המגמות הטכנולוגיות

מנהל החינוך הטכנולוגי

חומרי למידה במדעים
לחט"ב

המזכירות הפדגוגית

אגף שפות - חומרי למידה
בעברית, ערבית ואנגלית

לחט"ב

המזכירות הפדגוגית

יום זכויות הילד הבינלאומי
בראי תחומי הדעת ובהתאמה למצב

המזכירות הפדגוגית

חדש

חברתי, רגשי, העשרה

כלים ופעילויות לחיזוק
כוחות ולניהול שיח רגשי
לתלמידים ולצוות החינוכי
השירות הפסיכולוגי ייעוצי (שפ"י)

פעילויות בשעת חירום
אתר נע"ם - מגוון פעילויות
מקוונות בחירום, מאירועי
החודש ורעיונות להפעלות
במרחב הפתוח

המלצות ורעיונות יישומים
לפעילות גופנית
בשעת חירום

יחידת הבריאות והפיקוח
הארצי על החינוך הגופני

זהירות בדרכים פעילויות
הפגה

המנהל הפדגוגי

אוכלוסיות ייחודיות - מענים
ייחודיים ועקרונות

למנהלים

קליטת תלמיד/ה שפוני
מביתם, במוסד החינוכי

שפ"י

תכנים ומענים מותאמים
לחמ"ד

מנהל החינוך הדתי

למידה בחירום פורטל
פדגוגי חרדי

ערכת ניהול בשעת חירום -
על יסודי

חדש

החינוך הטכנולוגי

המטרה: בניית שגרה מקדמת חוסן באמצעות חזרה ללימודים.

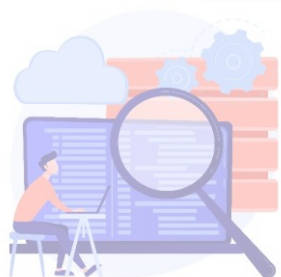
היעד: שמירת מוטיבציה ללמידה אצל תלמידי החינוך הטכנולוגי שלא נמצאים בביתם.

החינוך הטכנולוגי מבוסס על למידה סביב פרויקטים. לצד שילוב הקניית הידע, המיומנויות והערכים, מושם דגש על למידה עצמית, תוך כדי העמקה בתכנים הרלוונטיים לעולמו של כל תלמיד בכל מגמה והתמחות. בגישה פדגוגית זו יש את היכולת לחזק את המוטיבציה ללמוד ולשמר את המשכיות הלמידה.

למידה דיגיטלית בחירום

המרחב הפדגוגי של כל מגמה עוזקן ומעודכן בימים אלו, על מנת לתת מענה ללמידה מרחוק וללמידה במרכזים של האוכלוסיות המפונות.

אתרי תוכן של כל המגמות הטכנולוגיות
ומוט"ל בנתיב הטכנולוגי

חינוך מיוחד

מבוא

- בעת מצב חירום עשויים להתבטא ביתר שאת קשיים קוגניטיביים, שפתיים-תקשורתיים, רגשיים והתנהגותיים.
- חשוב לתת את הדעת על השונות הקיימת בין המוגבלויות לצד קווים המשותפים לכלל התלמידים וכן על תפקוד התלמיד בסביבות השונות.
- חשוב לאפשר לתלמידים עם מוגבלויות להשתתף בפעילויות של יתר בני גילם, ולצד זאת להפעיל שיקול דעת לגבי קיום פעילויות נפרדות, בהתאם להעדפות התלמידים וליכולותיהם ובתיאום עם הוריהם ומשפחתם.
- ניתן להיעזר ב**רשימת הגורמים המפורטת בקישור זה במתן מענה עבור ציוד לתלמידים במרכזי קליטה למפונים**.
- יש לראות את המידע המובא בפרק זה כחלק בלתי נפרד מהמידע בפרקים הדנים בשלבי הגיל ובאוכלוסיות השונות.

עקרונות רוחב בעשייה החינוכית

- ✓ גישה מכבדת לגיל הכרונולוגי, תוך התאמת ההוראה לרמת התפקוד
- ✓ קידום השתלבות, עצמאות, אוטונומיה ומיצוי כישורים ויכולות
- ✓ הגברת הנגישות לעשייה הלימודית והחברתית של בני הגיל
- ✓ הנגשת הלמידה בהיבט הפיזי, הטכנולוגי, הקוגניטיבי והתוכני
- ✓ שיתוף התלמיד והעמקת מעורבותו בתהליך החינוכי והטיפול
- ✓ היוועצות בגורמי מקצוע ועבודת צוות רב-מקצועי
- ✓ קיום תקשורת רציפה עם הורי התלמיד ומשפחתו במגוון דרכים

מדינת ישראל
משרד החינוך

חינוך מיוחד

דגשים למצב החירום

- ✓ קיום רצף חינוכי וטיפולי בתוך שמירה על קשר עם הצוות במוסד החינוכי שבו התלמיד לומד בשגרה, ככל שמתאפשר
- ✓ חשיפה מבוקרת של התכנים הקשורים למצב החירום
- ✓ מתן כלים להתמודדות מיטבית ומעצימה
- ✓ חיבור לעולמו האישי של התלמיד – למשפחתו, לקהילתו, לסביבתו הנוכחית, לחוויותיו
- ✓ שימת דגש על ערכים חיוביים שעלו באירועים השונים, כגון עזרה הדדית, תקווה ואופטימיות, וכן על עוגנים רגשיים שיקלו על ההתמודדות
- ✓ זימון אפשרויות להבעת רגשות ומחשבות באמצעים המותאמים לתלמיד – בעל פה, בכתב, בכלים אמנותיים וכיוצא באלה

להרחבה

ריכוז מידע וחומרים לשעת חירום בחינוך המיוחד –

• [ריכוז מידע וחומרים לשעת חירום בחינוך המיוחד](#)

חדש

• [אסטרטגיות להתאמת ההוראה](#)

• [הנגשת ההוראה המקוונת לפי מוגבלויות](#)

• [5 מסרים ללמידה מרחוק-חינוך מיוחד](#)

חדש

• [הוראה מותאמת משולבת דיגיטל בחירום](#)

חדש

• [הוראה מותאמת משולבת דיגיטל בחירום- בשפה הערבית](#)

חדש

מדינת ישראל
משרד החינוך

חינוך מיוחד | תכנים ומענים חינוכיים

חדש

חומרים להוראה ולחיזוק החוסן עבור תלמידים עם מוגבלויות שונות

- [חומרים מוסמלים לתלמידים בתפקודים שונים](#)
- [חומרים מקוונים לתלמידים עם מוגבלות ASD](#)
- [חומרים ואתרים לתלמידים עם לקויות למידה, הפרעות קשב ופעלתנות יתר](#)
- [חומרים, פעילויות וסביבות תוכן לחיזוק החוסן לתלמידים עם מוגבלות בראייה](#)
- [חומרים מקוונים לתלמידים עם קשיים קוגניטיביים משמעותיים להתמודדות במצבי חירום](#)
- [אני עובר לגור במקום אחר – פישוט לשוני](#)
- [חומרים לשגרת חרום בתחום הריגשי – חברתי](#)

סביבות מקוונות וסרטונים

- [משדרים לשגרת חרום בגיה"ר](#) בעברית ובערבית
- [סביבות תוכן דיגיטליות לשעת חרום](#)
- [אפליקציית סיפור חברתי](#)
- [כולנו נפגש בקרוב](#) – סרטון הרגעה לילדי הגן על המלחמה, מרים אוחיון מתי"א רן
- [סרטון הסברה לילדים בזמן מלחמה](#), ילדי הברזל
- [טילי הטייל](#) – סרטון

פעילויות הפגה וחוסן לגיל הרך

- [חומרים לשגרת חרום בגיל הרך](#)
- ["הולכים לגן אחר" – סרטון לילדים במרכזי מפונים](#), מרים אוחיון, מתי"א רן

מדינת ישראל
משרד החינוך

חינוך מיוחד | תכנים ומענים חינוכיים

חומרי הוראה ופעילויות לתלמידים בתפקוד בינוני וגבוה - להרחבה

- [מרחב פדגוגי, למידה משולבת דיגיטל בחירום, פורטל עובדי הוראה](#)
- [למידה מרחוק בחירום בחינוך המיוחד](#)
- [הכוורת, למידה בחירום, משרד החינוך](#)
- [חומרי למידה בחינוך לשוני לתלמידים בתפקוד בינוני-גבוה](#)

חדש

ספרים ופעילויות בעקבות ספרים

- [אתר עברית](#) - קישורים להורדת ספרי קריאה חנים והצעות לפעילויות
- [שירת הטריגר, לילך קיפניס](#)
- [להיות גיבור-על, ד"ר מירי בר-הלפרין](#)
- [גברת תקוה, מר ממ"ד וגברת עזרה, מרכז ספרא, אונ' חיפה](#)
- [אתכם בבית](#) - פעילויות מספריית פיג'מה
- [מצגת ספריית פיג'מה - התאמות לחנ"מ, אגף חינוך מיוחד](#)
- [ספריית מכתבת אלפאנוס](#) - בערבית
- [חבר מביא חבר](#) - דפנה שטורן. ספריית פיג'מה והאגף לגיל הרך
- [הקיפוד שאמר מה אכפת](#) - נרי אלומה, ספריית פיג'מה והאגף לגיל הרך
- ["פעם היה ילד שלא רצה לישון לבדו"](#) - מירה מאיר, ספריית פיג'מה ואגף הגיה"ר
- [סיפור חברתי ברוסית](#) - מתיא רן
- [ספרי קריאה מומלצים לתלמידי גן ובית ספר יסודי בעת חירום](#)

חדש

חומרי למידה בשפה הערבית

- [الحرب \(الغرفة الآمنة\)-](#)
- [الحرب \(لماذا نحن في البيت\)](#) [FSI] [PDI]
- [أين تشعر؟ ماذا تشعر؟](#)
- [شدة الشعور - مع استراتيجيات](#)
- [كعكة شوكولاته](#)
- [كيف أهدأ؟](#)
- [كيف يمكنني تهدئة نفسي](#)
- [متى أعود للمدرسة](#)
- [وثيقة التواصل بالعربية مع رموز](#)
- [סיפורים חברתיים בשפה הערבית](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך

יחד ננצח!

1/5

אוכלוסיות מיוחדות | מענים ייחודיים ועקרונות

תלמידים מחוננים ומצטיינים | 1/2

המיטביות הפסיכולוגית של הילד המחונן תלויה ביצירת סביבה חינוכית לימודית מתאימה,

הבריאות החברתית והרגשית שלו, קשורה בקשר ישיר למתן מענה לצרכים הקוגניטיביים שלו.

התלמידים המחוננים והמצטיינים הינם בעלי יכולות ומאפיינים ייחודיים, אשר מועצמים ומקצינים בזמני חירום. הם זקוקים למענה הוליסטי מותאם: קוגניטיבי, רגשי וחברתי בשגרה וביתר שאת בעתות חירום.

יש חשיבות רבה לגלות רגישות למאפיינים ייחודיים: רגישות יתר; פער בין יכולות קוגניטיביות ליכולות רגשיות; צורך לחקור, להשיג ידע ולרדת לעומקן של בעיות אשר עלולים לגרום לחשיפה לתכנים ולהסקת מסקנות המסכנת את חוסנם ובריאותם הנפשית.

יש להתייחס למידע המובא כאן כחלק בלתי נפרד מהמידע המובא בפרקים המתייחסים לשלבי הגיל השונים.

מדינת ישראל
משרד החינוך

יחד ננצח!

2/5

אוכלוסיות מיוחדות | מענים ייחודיים ועקרונות

תלמידים מחוננים ומצטיינים | 2/2

הנחיות לעבודה עם אוכלוסייה ייחודית זו בשעת חירום, על פי העקרונות הפדגוגיים מחזקי החוסן:

- להמשיך ככל הניתן את הלימודים בתכניות ייעודיות המופעלות על ידי המחוזות והאגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים. במרכזי המחוננים והמצטיינים פועל צוות המכיר את התלמידים וזמין לתת מענה גם במרכזי הקליטה.
- לאפשר למידה בחברת תלמידים הדומים להם, חברת השווים, בלמידה רב גילית.
- לספק לתלמידים תכנים ופעילויות לימודיות מאתגרות בהתאם ליכולותיהם הגבוהות.
- לאפשר לתלמידים אוטונומיה בבחירת תחומי הדעת, קצב הלמידה ושותפי הלמידה.
- לאפשר לתלמידים להיות פעילים ויוזמים בעבור עצמם ובעבור אחרים בסביבתם, ולעודד אותם להעלות רעיונות, המצאות, ופתרונות יצירתיים לבעיות היומיום.

[מכון דוידסון – הזרוע החינוכית של מכון ויצמן](#)

[שלוח באהבה](#)

[המחונן 24/7](#)

[תרבות יהודית ישראלית – חומרי עזר והעשרה](#)

[שיעור פתוח](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך

אוכלוסיות מיוחדות | מענים ייחודיים ועקרונות

נוער בסיכון

חלק מהילדים והנוער שמגיעים למרכז המפונים מצויים על הרצף הסיכוני. בנוסף למתח ולחרדה המתעוררים לאור המצב, הניתוק מהסביבה הביתית ולעתים גם חוויות טראומטיות עלולות להביא לקשיי תפקוד ומצוקה רגשית. על כן, הדגש בפעילות החינוכית הוא על המעבר מחוסר אונים לתחושה של שליטה ויכולת להשפיע על המצב. מעבר מחוסר אמן ליצירה של קשרים משמעותיים. תפיסת הפדגוגיה הטיפולית מיועדת לתת מענה לקשיים אלה באמצעות הוראה מותאמת ומתן דגש על למידה מקדמת חוסן ומעוררת תקווה. לצורך כך יש צורך בהצמדת מבוגר משמעותי עבור כל ילד או נער, בהתאמת תכניות לימודיות לתחומי העניין, ביצירת סביבה מכילה ומאתגרת אשר מפעילה את הלומדים ויוצרת עבורם חוויות הצלחה ומשמעות. עומס רגשי ומצבי דחק מביאים להצפה רגשית. למידה משמעותית מאפשרת ליצור איזון וויסות של רגשות אלה, לתעל את התחושות בכיוונים יצירתיים ולהפוך את הקושי והאתגר להזדמנות ליצירת קשרים והצבת אופק.

[מודלים לעבודה עם ילדים ונוער בסיכון](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך

4/5

אוכלוסיות מיוחדות | מענים ייחודיים ועקרונות

תלמידים עולים ותושבים חוזרים 1/2

לתקופת מלחמת 'חרבות ברזל' השלכות רבות על התלמידים העולים ועל משפחותיהם: יש שמגיעים מאזורים שקטים ושלווים ברחבי העולם וחווים בפעם הראשונה מלחמה אבל יש גם כאלו שעלו מאזורי מלחמה וחווים מה שמכונה **טראומת המלחמה הכפולה**.

העולים שהגיעו לישראל מלאי תקווה ואופטימיות נמצאים בצעדי הקליטה הראשונים וחשים כעת שוב חוסר ביטחון קיומי ופחד. תקופה ובה שינויים ומעברים רבים בחיי העולים ותחושה של **פליטות מתמשכות**.

רוב העולים עושים בשלב זה **צעדים ראשונים בקליטה בארץ, מסתגלים למקום חדש, שפה חדשה, סביבה חברתית חדשה ותרבות חדשה**. בשלב זה שליטת העולים בשפה העברית חסרה וחלקית מאוד – בשל כך עולים רבים חווים פערים וקשיים גדולים בקבלת שירותים חיוניים ובהבנת המציאות החדשה. כמו כן חלק מהעולים עדיין **בודדים ונעדרים קשרים חברתיים ומעגלי תמיכה** – הן בקרב התלמידים והן בקרב משפחתם.

חשוב לזכור כי **מערכת החינוך מהווה עוגן עבור התלמיד העולה ומשפחתו** ולכן חשוב לגלות רגישות לאור המאפיינים שתוארו לעיל, למפות את התלמיד העולה מבחינה רגשית, חברתית ולימודית, להבין לעומק היכן הוא מתגורר ועם מי, מהם מעגלי התמיכה הנמצאים שם עבורו ועבור משפחתו ולתת מענים בהלימה לשלב הגיל בו הוא נמצא ולמאפייניו.

מדינת ישראל
משרד החינוך

5/5

אוכלוסיות מיוחדות | מענים ייחודיים ועקרונות

תלמידים עולים ותושבים חוזרים 2/2

עקרונות עבודה עם אוכלוסיית התלמידים העולים והתלמידים החוזרים:

- ❖ להיות מקום שנותן מקום – לחבק את העולה ומשפחתו, להכניס אותו כשווה בין שווים לחברת הילדים. לעדכן את קהילת ההורים בהצטרפות עולה חדש למסגרת החינוכית ולבקש את התגייסותם ועזרתם בתהליך הקליטה.
- ❖ להסתכל על העולה כחלק מהמערך המשפחתי ולסייע בחיזוק המעורבות ההורית והסמכות ההורית.
- ❖ לשלב את התלמיד העולה מבחינה רגשית ומבחינה חברתית אך לצד זה להקדיש מאמצים לשלב אותו לימודית על ידי הוראת השפה העברית כשפה שניה והגברת שליטתו בשפה – דבר שיסייע לו לתקשר ויאיץ את השתלבותו.
- ❖ לסייע למחנכת הכיתה לתכלל את הטיפול בעולה ולהפוך את כיתת האם לקבוצה תומכת (מעבר למורת עולים, אולפן וכו') - ביסוס קשר אישי יעניק תחושת שייכות, יחזק את הזהות ויגביר את המוטיבציה להשתלבות.
- ❖ לשלב חונך הדובר את שפת האם של העולה כדי לתווך את המציאות (חבר לכיתה כדוגמא). במידה וקיים ניתן להעזר בכח אדם נוסף כגון מגשרים, מורות חיילות וכד'.

[כניסה לפדלט ובו המלצות לחומרי הוראה עבור תלמידי
האגף המותאמים לעת הזו](#)

חדש

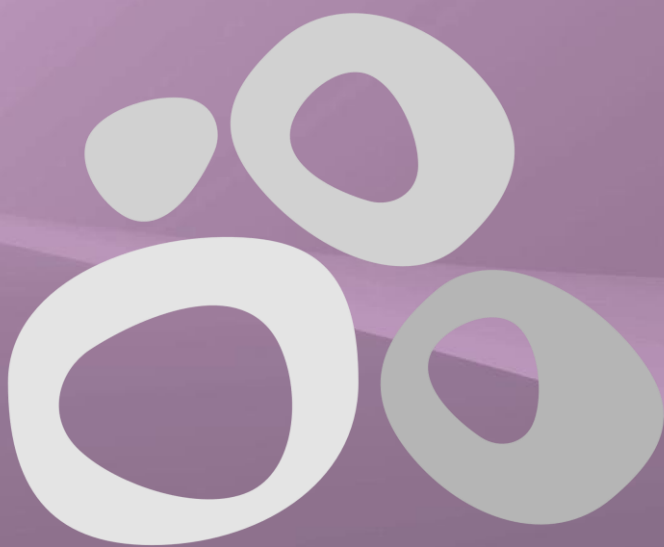

מדינת ישראל
משרד החינוך

עקרונות חברתיים- לאומיים ומענים חברתיים-קהילתיים

מינהל חברה ונוער

מדינת ישראל
משרד החינוך

עקרונות חברתיים - לאומיים | מינהל חברה ונוער

חמישה ערכים מרכזיים לחיזוק חוסן חברתי לאומי:

מעורבות ואחריות חברתית

ביסוד מערכת החינוך עומד הרצון לטפח מעורבות בחיי החברה בישראל, נכונות למלא תפקידים במסירות ובאחריות, עזרה הדדית, התנדבות, תרומה לקהילה וחתימה לשוויון ולצדק חברתי במדינת ישראל.

אהבת הארץ

חיזוק האהבה ותחושת ההשתייכות לארץ, לעם ולמדינה וסיוע ביצירת רקמת יחסים חיובית בין היחיד לזולת תעודד תחושת השתייכות לארץ, חיבור לסביבה, אהבה לטבע ונכונות למילוי חובות חברתיות ולאומיות באמצעות יצירת היכרות חווייתית בין התלמיד לארצו: הנוף, הטבע, האדם, מורשת העם, המפעל הציוני ומדינת ישראל.

זהות ושייכות

רב-תרבותיות היא מציאות קיומית במדינת ישראל. כדי להגיע ליציבות וליצירת מרקם משותף לכל אזרחיה, החברה הישראלית חייבת להגן על זכותו של כל אזרח להעמיק את זהותו, להכיר את מורשתו ותרבותו הייחודית, ובה בעת להבליט את המשותף, לתת כבוד לכל אדם ולדאוג לשוויון הזדמנויות.

מנהיגות נוער וצעירים

מתן אפשרות לבני הנוער לפתח כישורים ומיומנויות של הובלה ולהתנסות בתפקידי מנהיגות בבית הספר, ביישוב ובקהילה. מחקרים מלמדים כי התפתחותו של מנהיג היא תהליך למידה לאורך כל החיים.

מחויבות למדינה

פיתוח המוטיבציה של בני הנוער לשירות משמעותי וחיזוקה והכנת בני הנוער שירות כחלק ממימוש חובה אזרחית ומגילוי אחריות אישית, חברתית ולאומית. פרק זה טומן בחובו את ההבנה כי הנוער לוקח אחריות לא רק על חייו הפרטיים אלא גם על החברה והמדינה.

מדינת ישראל
משרד הבריאות

מענים חברתיים - קהילתיים | מינהל חברה ונוער

איך בונים קבוצה?

קבוצה אינה נבנית מאליה. תהליך בניית הקבוצה חשוב מאוד ליצירת מסגרת מסודרת ומוגנת ולהפגת החששות של המשתתפים, ומשום כך עליו להיעשות בשלבים מתוכננים היטב:

קביעת כללים: הכללים ייקבעו בהתאם לציפיות. הכללים מאפשרים למשתתפים להרגיש בטוחים ומוגנים ומאפשרים למנחים, קיום פעילות מסודרת בהמשך. הכללים מלווים לאורך כל הפעילות, וניתן להזכירם לפי הצורך.

תיאום ציפיות: תיאום בין הרצונות האישיים של המשתתפים, בין רצונותיהם כקבוצה ובין הרצונות המנחים. בשלב זה, כדאי לאפשר למשתתפים להביע את תחושותיהם ולהרגיע את חששותיהם.

היכרות: ההיכרות בקבוצה היא תהליך. ככל שמעמיקים את ההיכרות, כך חברי הקבוצה חושפים את עצמם יותר. ההיכרות מדגישה את הייחודיות שבכל אחד, את המשותף לכולם ואת תרומתו של כל אחד למארג הקבוצתי. בנוסף, חשוב לעסוק ביתרונות שיש בעבודה קבוצתית ולדון בחשיבותה של הקבוצה.

מדינת ישראל
משרד החינוך

מענים חברתיים - קהילתיים | מינהל חברה ונוער

כללי למידה חברתית בקבוצה

התאמה לשלב ההתפתחותי של הקבוצה והאקטואלי - נוכחי

הקבוצה היא מקור ללמידה חברתית ולהתפתחות אישית. הפעילות צריכה להתבצע בהתאמה לאינטראקציות החברתיות ולהתנסויות המשותפות. יש להתאים את הפעילות לשלב ההתפתחותי של הקבוצה, תוך שימת דגש להתרחשויות ולמצב של החיים החברתיים-קהילתיים של החברים בה.

גיוון מתודי, משחק וחוויה

הפעילות מאופיינת בגיוון מתודי ובשימוש בדרכי תקשורת רבות הנותנות מקום לאינטליגנציות מרובות של המשתתפים, בפעילות חווייתית ומהנה שתורמת תרומה אישית וחברתית ובשיח רפלקטיבי בעקבות המשחק יסייע בהבנה וברכישת של מיומנויות חברתיות.

הטמעת ערכים והמשגה

המטרה החינוכית של הלמידה בקבוצה היא להטמיע ערכים באמצעות הפעילות ולהביא לכך שערכים אלו יתבטאו בהתנהגויות. תהליך זה דורש תיווך והמשגה: פרשנות מילולית של המושגים הנלמדים, הטמעתם באמצעות חוויה התנסותית ושאלת שאלות רפלקטיביות לעיבוד חוויית הלמידה.

ביטחון ובטיחות - יש לפעול בהתאם להוראות חוזרי מנכ"ל ולהנחיות פיקוד העורף!

מדינת ישראל
משרד המשפטים

מענים חברתיים - קהילתיים | מינהל חברה ונוער

טיפול מיומנויות חברתיות להתנהלות בקבוצה

פעילות בקבוצה דורשת מיומנויות רבות. המרכזיות שבהן: הקשבה, יצירת קשרים חברתיים, עצמאות לצד היעזרות, קבלת השונה.

חברות היא תופעה פשוטה לכאורה, אך למעשה חשוב להתבונן בקשרי חברות, לעמוד על הגורמים המקיימים קשרים אלו, לחזק התנהגות חיובית ולפתח מיומנויות של יצירת קשרים חברתיים. כדי להפיק את המרב מפעילות הקבוצה, חשוב לעסוק ביחס שבין עצמאות ובין היכולת לבקש עזרה – יכולת חשובה ללמידה ולהתפתחות שאינה באה על חשבון עצמאות אישית. קשרים תקינים בקבוצה דורשים שילוב בין עצמאות חברי הקבוצה ובין יכולתם להיעזר זה בזה.

קבלת האחר כל קבוצה מורכבת ממגוון של אנשים, בכל אחד ייחוד ואין אחד דומה לאחר. כדי ליצור לכידות קבוצתית, חשוב שכל חברי הקבוצה יזכו ליחס מכבד, גם ובמיוחד במקרה שהם חריגים מהיתר

הקשבה היא פעולה יומיומית, ועם זאת מורכבת עד כדי כך שכולם מתקשים בה. הקשבה עמוקה ומוזענת ניכרת בתגובת המקשיב לנאמר ובשפת גופו, היא מעודדת את הזולת לספר, מחזקת חברויות ומונעת מקרים של חוסר הבנה ושל חוסר נעימות. יצירת אווירה של הקשבה בקבוצה מעודדת כבוד הדדי, פתיחות והבעת רגשות ורעיונות, מסייעת בגישור ומגבירה מוטיבציה.

מדינת ישראל
משרד החינוך

מענים חברתיים - קהילתיים | מינהל חברה ונוער

💡 אז איך עושים את זה?

לפניכם פנקס בו מפורטות פעילויות ליישום תהליך של בניית הקבוצות על פי השלבים שצוינו לעיל.

הפעילויות המוצעות כוללות מגוון רחב של מתודות וכלים של למידה חברתית המותאמת לאוכלוסיות מגוונות ורב גילאיות ומאפשרת פעילות חינוכית, חברתית והפגתית, תוך מתן ביטוי לתחושות, מחשבות ומתחים.

הפעילויות המוצעות הן מודולריות, כל משתמש יכול לבחור פעילות על פי צרכיו: תפקידו, אוכלוסיית היעד, מקום הפעילות, זמן הפעילות, אופי הפעילות, נושאי הפעילות ומטרותיה החברתיות, החינוכיות וההפגתיות.

מדינת ישראל
משרד החינוך

ערכות לפעילות חברתית - קהילתית | מינהל חברה ונוער

אין לי ארץ אחרת – ערכה שמעודדת קיום שיח המחזק את תחושת השייכות של בני הנוער למדינת ישראל גם בתקופה הקשה והמורכבת הזו, חיזוק התבוננות אופטימית ואקטיבית ומסייעת לבני הנוער להתחבר לזיקה הלאומית הטבועה בהם ולתחושות החיוביות שלהם כלפי המדינה.

חבר

להחזיר אותם הביתה - מערך פעילות בנושא הילדים החטופים בעזה
מטרות הפעילות: לדון בזכויות ילדים שנשללו מהילדים החטופים, לדון בערכים העולים מנושא החזרת החטופים ובאחריות החברתית והלאומית שבהחזרתם הביתה.

חבר

מה קורה ברחבי הקמפוסים בעולם? פעילות הבוחנת את תופעת האנטישמיות באוניברסיטאות כיצד נוצרה והאם ניתנת למיגור? ומעודדת את גיוס בני נוער להמשך פעולות הסברה בעולם על פי יכולותיהם.

חבר

"רוח ישראלית, חוסן חברתי ותקווה" הערכה כוללת מערכי שיעורי חברה שעוסקים בחוסנה של החברה הישראלית, בסוגיית הישראליות ובתקווה.
לערכה האינטראקטיבית

מדינת ישראל
משרד החינוך

ערכות לפעילות חברתית - קהילתית | מינהל חברה ונוער

"מתגייסים ומסבירים" - פעילות שמטרתה לעורר מודעות לגבי חשיבותה של הסברה לאומית ברשת בכלל ובידי בני נוער בפרט, לעודד את בני הנוער לקחת חלק בהסברה הלאומית ולדון בדרכים ובעקרונות של הסברה לאומית נכונה.

יחידה 1 יחידה 2

מיזם נוב"ה - נוער בחזית ההסברה הישראלית - המיזם הינו שיתוף פעולה של משרד החינוך, מינהל חברה ונוער עם משרד התפוצות והמאבק באנטישמיות, משרד החוץ, ארגון "גשר" והמרכז לדיפלומטיה ע"ש גדעון מאיר. 2,500 בני ובנות הנוער הצטרפו וחולקו לקבוצות עבודה, בליווי צמוד של אנשי מקצוע, וכבר הפשילו שרוולים והחלו לפעול בחזית ההסברתית. תלמידים המעוניינים להצטרף יוכלו להשאיר הודעה **בפייסבוק של מינהל חברה ונוער**.

ערכת פעילויות למרחב הפתוח - של"ח וידיעת הארץ

ערכת קלפים שמטרתה לאפשר הצפה של תחושות, מחשבות ושאלות שעולות בעת הזאת (חמ"ד)

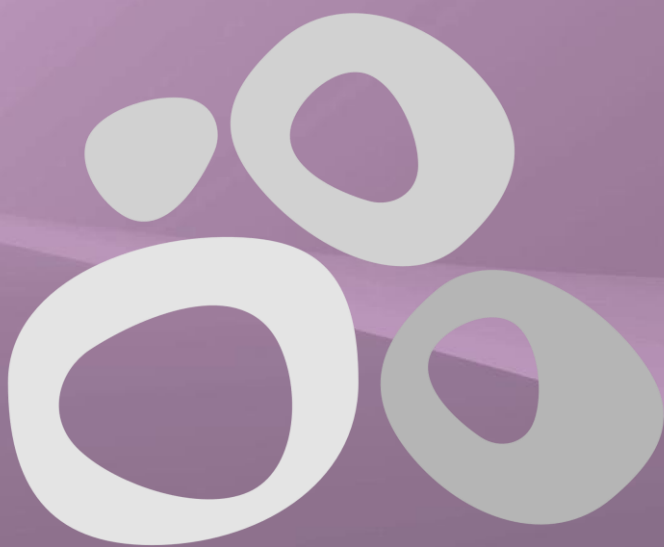
חוברת פעילות חינוכית חברתית לילדים - מלחמת "חרבות ברזל" (מותאמת חברה חרדית)

מדינת ישראל
משרד החינוך

חומרים ממרכזי הפסג"ה

מדינת ישראל
משרד הבריאות

יחד ננצח!

הפסגות מציעות

מרכז פסגה
מודיעין

מרכז פסגה
ראשון לציון

מרכז פסגה עכו

מרכז פסגה לוד

מרכז פסגה
טמרה

מרכז פסגה
חולון

מרכז פסגה
שפרעם

מרכז פסגה
צפת

מרכז פסגה
אזורי כרמיאל -
משגב

מרכז פסגה
מזרח ירושלים

מרכז פסגה
פקיעין

מרכז פסגה
בנימין

מרכז פסגה
אלעד

מרכז פסגה
מודיעין עלית -
חרדי

מרכז פסגה
ירושלים - חרדי

מרכז פסגה
ראש העין

מדינת ישראל
משרד החינוך

יחד ננצח!

הפסגות מציעות

מרכז פסגה
אשדוד

מרכז פסגה
נהריה

מרכז פסגה
עפולה

מרכז פסגה
נתיבות –
התאמה לחרדי

מרכז פסגה
ירכא

מרכז פסגה
צפת – התאמה
לחרדי

מרכז פסגה תל
אביב-יפו

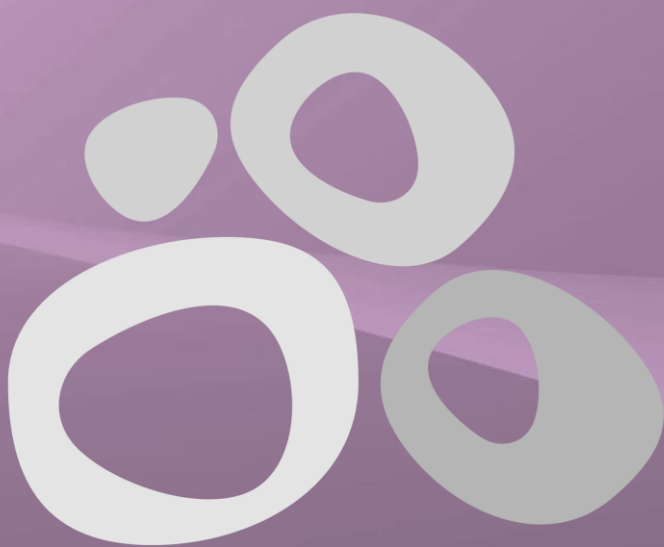
מרכז פסגה בית
שמש – התאמה
לחרדי

מדינת ישראל
משרד החינוך

נספחים

מדינת ישראל
משרד החינוך

יחד ננצח!

נספחים

נספח מס. 1 –

הצעה לסדירות פדגוגיות וארגוניות

נספח מס. 2 –

כלי לכוונון סרגל המאמצים של צוותי
ההוראה

נספח מס. 3 –

נוהל מתנדבים

נספח מס. 4 –

ספרי לימוד דיגיטליים לכלל שכבות הגיל
פתוחים לשימוש

נספח מס. 5

חוברת עטופים באהבה בשפה הערבית

מדינת ישראל
משרד החינוך

תודות

ייעוץ והנחייה מקצועית

אינה זלצמן, סמנכ"לית בכירה ומנהלת המינהל הפדגוגי
טלי יניב, מ"מ יו"ר המזכירות הפדגוגית

ייעוץ והנחייה מקצועית

אתי סאסי, סגנית בכירה לסמנכ"לית המינהל הפדגוגי

הגהה והתייחסויות

איילת דליות, ראש תחום מפקחים, אבני ראשה
מירי נבון, סגנית בכירה לסמנכ"לית המינהל הפדגוגי

ניהול התהליך

הדס רכלבסקי, מדריכה ארצית במינהל הפדגוגי
נעמי חזן, מדריכה ארצית במינהל הפדגוגי

וועדת ההיגוי

אתי סאסי, סגנית בכירה לסמנכ"לית המינהל הפדגוגי
הדס רכלבסקי, מדריכה ארצית במינהל הפדגוגי
נעמי חזן, מדריכה ארצית במינהל הפדגוגי
מיכל אנגלרט, **אורית ברג**, השירות הפסיכולוגי ייעוצי, המינהל הפדגוגי

מירב תורג'מן, אגף לגיל הרך, המינהל הפדגוגי

מוריה טלמור, אגף לחינוך יסודי, המינהל הפדגוגי

מיכל רלוי, **מיכל רם**, אגף לחינוך על יסודי, המינהל הפדגוגי

יעל בכר, **צינה יואלי**, **חגית ארי-עם**, **יואל לוין**, אגף חינוך מיוחד, המינהל הפדגוגי

יפעת מנשקו, מדריכה ארצית, המינהל הפדגוגי

אורית לוריא כהן, סגנית מנהל אגף זה"ב, נגישות ואורח חיים בטוח.

ד"ר אהרון שחר, **טיילר שרית**, **ענת קריצמן**, אגף המגמות המדעיות טכנולוגיות, המינהל לחינוך טכנולוגי

קרן דדיה, **ענת אוחיון**, המזכירות הפדגוגית

רות קנולר, **טלי כהן אורנשטיין**, מינהל חברה ונוער

עיצוב גרפי

• **חברת Deloitte**, תודה מיוחדת לנעה בן אריה ולגרג סירוטה.

עריכה לשונית

• **נילי גרבר**

אנו מודים לכל השותפים
השונים שלקחו חלק
בהפקת חוברת זו בזמן
קצר עם המון רצון לתת
את המענה המיטבי
לעוסקים במלאכה
החשובה של החינוך
במרחבי החינוך במרכזי
הקליטה

